

Th. Rein om Nietzsche.

En gensaga.

Det var icke utan, att det öfverraskade att i Finsk Tid-
skrifts april—maj häften se ingen mindre än Th. Rein taga till
riset i frågan Nietzsche, hvilken i kulturländerna sedan ett
årtionde utgjort kritikens bördiga allmänning. Ty Nietzsche ta-
ges väl föga numera strängt på orden, hans inflytande går eller
tillhör redan det gångna, låt vara att det mode han utgjort
bredt sig nedåt, att hans namn trädte i stället för Voltaire's
och Darwins i de gammaltroendes förargelse. — Får man emel-
lertid döma af särskilda protester, som hörts mot Reins artiklar
i fråga, så sysselsätter Nietzsche nu först i någon utsträckning
allmänheten häruppe, räknar anhängare t. o. m. bland kyrkans
rättrogne, — något som framgår af en nyss i Sverige utgifven
besynnerlig broskyr, hvilken som bilaga medföljt skriftserien
„Skolan“. Och så var öfverraskningen att se Nietzsche na-
gelfaras af Rein för mången helt säkert en glad öfverraskning,
en tillfredsställd visshet, att den allmänna uppfattningen om
„ungdomens förförare“ Nietzsche nu ställts klar.

Har i själfva verket detta mål ännu icke vunnits, så är
det emedan Rein, när han söker svar på frågan om Nietz-
sche är profet eller charlatan medels filosofisk granskning af
dennes ledande idéer, godtyckligt angripit sin uppgift. Rein
uppvisar den vetenskapliga värdelösheten af många Nietzsches
filosofem liksom deras orimliga halt i öfrigt. Men värdet af
Nietzsches idéer är icke ett med värdet af hans idéella lifs-
gärning och de negativa resultaten af Reins undersökning äro
ägnade att befästa föreställningen om Nietzsches värdelöshet
öfver hufvud. Och detta uppfattningssätt är lika förvändt, som
det vore, att på grund af en Rousseaus paradoxala teorier
misskänna hans betydelse för tidens och alla tiders andliga
lif. Nietzsche kan icke aflifvas med äfven den grundligaste
filosofiska dryftning; sådan Reins uppskattning emellertid ut-

fallit, verkar den såsom en anklagelse äfven mot Nietzsches många beundrare, särdeles mot den ungdom som jublat kring siarens namn. Men att beundra Nietzsche är icke omdömeslöst: afsikten med denna gensaga är mindre att bestrida Reins vägande domar än att uppte, huru Rein icke vid sidan af Nietzsches begränsning fått uttryckt det, som utgör hans storhet.

Vid läsningen af Nietzsches skrifter frestas man sällan att glömma, att de framför allt äro konst: strö tankar på lifvet, sedt i jagets buktiga spegel, bitar verklighet, som drömts i en saligt bäfvande själ. „Ö, att skalderna åter“, utropar Nietzsche en gång (Morg. 551), fattande tidens åtrå, bådande sig själf, „att skalderna åter ville bli, hvad de i tiden sägas varit: *siare*, som förkunna oss något om det *möjliga* — — som låta oss ana något om *framtida dygder!* Eller om dygder, som aldrig skola slå röt på jorden, om än de kunde växa i någon värld, — låta oss ana något om purpurglödande stjärnbilder och hela vintergator af skönhet! Hvar dröjen I, I idealets astronomer?“ I samma anda uttalar han i sina posthumt utgifna anteckningar (X p. 201, upplagan af hans samlade arbeten): „Filosofin är en *konst* till sina mål och i sina verk. Medlet, begreppslik framställning, har hon gemensamt med vetenskapen. Filosofin är en form af skaldekonsten. Filosofen erfar medan han diktar och diktaren medan han erfar“.

I själfva verket måste redan arten af företaget att mäta denna konst med vetenskapens närgångna instrument leda till att förneka och fördöma. Också synes Rein inse att ett sådant förfarande ej är på sin plats; han anmärker förträffligt (p. 386), att Nietzsche förenar en tänkare- och en diktarepersonlighet, „och diktaren företog sig att afgöra frågor, hvilka egentligen skulle hört till tänkarens domän“; han frågar sig, „om det verkligen lönar mödan att bekämpa en författare som tyckes taga sig själf så föga på allvar“. Men Rein anser likväl en saklig kritik af Nietzsche åtminstone som tendensdiktare nödvändig och berättigad, icke minst för deras skull, hvilka sätta full tro till hans läror.

Hvad dessa blinda anhängare vidkommer, om sådana finnas, — för deras skull torde Rein göra sig fåfång möda. Skäl och bevis öppna sällan trons ögon, affekten växer med motståndet: *credo quia absurdum*. Och Nietzsches vågade, vilda tankar utrotas icke med skarpa vapen; att vederlägga honom med vetenskap är, skrifver bernerprofessorn *Stein*, att „skjuta med kanon på en jaktfalk“.

Men där kärleken icke förblindar, vederlägga Nietzsches villfarelser sig själfva; enhvar som läser honom, såsom han

vill läsas, uppmärksamt, — Nietzsche „hatar de läsande lästingarna“ — nödgas bekräfta, hvad han själf om sitt tänkande uttalar (Menschl. Allzum. II p. 327): „Denne tänkare behöfver ingen som vederlägger honom: härtill är han sig själf nog.“ Nietzsche *vet* att hans betraktelser icke äro vetande, bindande sanning; han lider af att ej få forska, att halfblind och sjuklig vara hänvisad enbart till flyktigt utkastade reflexioner. I ett bref, som anföres i *Lou Salomé's* monografi, skrifver Nietzsche till *Rée*: „Alltmera beundrar jag Er vetenskapligt väl beväpnade framställning. Sådant kan jag ej åstadkomma, på sin höjd snyfta eller sjunga en smula, men bevisa, så att det kännes skönt i hufvudet, det kan Ni — — —“. *Snyfta eller sjunga*, det är det. Man har sagt att Also sprach Zarathustra är „filosofi satt i musik“, men detta gäller ej blott själfva „uppenbarelsens“ bok; flertalet af Nietzsches aforismer kalla på kompositören. Det är filosofiska impromptus han ger och *vill* ge, vill fånga en stämning, leka med ett förmodande, drömma några luftslott, avslöja en svag sida, hastigt belysa ett undanskymdt drag. Och Nietzsche värjer sig häftigt mot att bli skärskådad med lärdomens glasögon: „Den lärde“, skrifver han (Schop. als Erz., p. 456—57), „är företrädesvis oförmögen att fatta och skatta det säregna, sällsamma, stora, alltså det viktiga och väsentliga“; vidare: „Den lärde bedömer ett arbete efter enskilda stycken eller satsar eller misstag, emedan han af närsynhet icke kan öferskåda det hela; han kan förledas att i en oljetafla endast se en vild anhopning af färgklunsar.“

Hade Rein i stället för att lärorikt utlägga och bedöma vissa för Nietzsche karakteristiska tankar verkligen velat granska honom som tanke- och tendensdiktare, så hade andra metoder tvungit sig på: mindre bevisa, än belysa; förklara hans idériktning från hans lif och hans personlighet, förkasta hans misstag, men fatta hans tankebilder såsom „tillkomna allenast för honom själf, för att nå insikt om det egna eländet och dess behof, för att finna botemedel och tröstemedel“ — — — (Sch. a. Erz. p. 410); men icke fatta dessa tankebilder som dålig vetenskap.

Vare därmed icke sagdt, att det vore oberättigadt att i Nietzsche se en filosof — hvilken rang och värdighet Rein att sluta bland annat af spefulla citationstecken (p. 289—90) synes önska förmena naturer af Nietzsches daning. Men som filosof måste Nietzsche uppfattas i den mening af ordet han uttryckligen angett som sin och ordets egentliga: filosof i antikens sinne. Icke vetenskapsman, men mera än vetenskapsman; man höre honom själf (Jenseits, p. 160—61): „Jag yrkar på, att man ändtligen må upphöra att förblanda filosofiska arbe-

tare och öfver hufvud vetenskapliga människor med filosoferna, — att man här strängt må ge enhvar sitt och icke för mycket åt de förre, men alldeles för litet åt de senare. Det kan vara nödvändigt för den verkliga filosofens uppfostran, att han en gång själf stått på alla de trappsteg där hans tjänare, filosofins vetenskapliga arbetare stanna — och böra stanna; han måste kanske själf varit kritiker och skeptiker och dogmatiker och historiker och därtill diktare och samlare och resenär och moralist och siare och fritänkare och nästan allt för att kunna genomlöpa hela kretsen af människors ord och värdekänslor, för att kunna se med mångahanda ögon och döma med mångahanda samveten“. Filosofen är enligt Nietzsche en konstnär som skådar och skapar idéer och ideal, som bestämmer lifsvärden, uppfinner dem: först genom konsten och filosofin har åt lifvet skänkts ett värde. Filosof betyder visdomsälskare och värdesättare, sanningsägare och föredöme; filosofen måste lefva oafhändig af stat och samhälle, med sitt lif som med sin lära bevisa det han vill (Sch. a. Erz. p. 403—04). *Sokrates* är den stora urbilden, — Nietzsches senare motvilja för denne härrör af alltför mycken öfverensstämmelse: „Sokrates“, klagar Nietzsche (X p. 452), „står mig, jag bekänner det, så nära, att jag nästan alltid kämpar en kamp med honom“. Nietzsche har mycket af Sokrates liksom han har af det adertonde århundradets upplysnings-tänkare: såsom dessa har han gjort filosofin njutbar för människobarnen, dragit den in i lifvet, har mera än någon annan i vår tid uppväckt kärlek till förnuft och frihet, sått intresse för de sista och högsta frågorna — dem, hvilka Teologisk tidskrift präktigt kallar „heliga spörsmål“. Och man må gå in på Nietzsches arkaiserande filosofbegrepp eller ej, ett sådant mellanting af tänkare och skald, af sanningsvitne och svärmare är just, hvad Nietzsche var, och som sådan bör han bedömas. Icke som tänkare ensamt och vetenskaplig tänkare: Reins framställning blir ensidig, ställer Nietzsche i skef dager.

Så förkättrar Rein i starka ord t. ex. Nietzsches anathema öfver medlidandet i stället för att framställa detsamma såsom fränsidan af hans kärlek till antikens lif och lifsuppfattning, där sådan dygd ej prisas, af hans kärlek till lif i full styrka och skönhet, fränsidan ock af hans ädla tro på en människosläktets eller i hvar fall den enskilda människans lifsuppgift. Det skulle gälla att följa utvecklingen af denna Nietzsches förälskade tro, visa huru hans häftighet stegras med det han blir medveten om och alltmera lidelsefullt omfattar målet öfvermänniskan, — (ett begrepp, som tillåter en

myckenhet tydningar och förtydningar, men hvilket man helst och närmast vill förstå såsom innebärande det öfvermänniska i hvar och en *själf*; målet vore att renodla själslifvet, frigöra och förkofra ett i stoisk mening öfver världen och människorna upphöjdt jag, — man jämföre *Senecas*: O, quam contempta res est homo, nisi supra humana surrexerit!) Mot samma bakgrund af idealsträfvan och kärlek till Rom och Hellas synes Rein bort uppställa Nietzsches afsky för den kristna etiken hvars förnekande bildar hufvudådran i hans tankars ström, så rik på hvirflar och mot strömmar. Nietzsche dömer kristendomen med romarkulturens för tiden icke oberättigade dom: odium generis humani och sparar icke kraft för att inskärpa dess lifsfientliga väsen. Men det hade kunnat framhållas, att Nietzsche till stiftarens person öfvervägande förhåller sig med undran och sympati: se gentemot det Rein anför t. ex. Also spr. Z. p. 107 och Antichr. p. 265; samt att Nietzsche såsom ofta religiösa genier är kyrkans fiende *af religion*, — icke mindre rasande, icke mindre dräpande hatar och gisslar exempelvis *Sören Kirkegaard* sitt tidevarfs kyrka. Man hade ock bort påminnas om, att den gudlöse Nietzsches religionsbehof talar från hvarannan sida i hans verk; han säger sig sjuk af gudslängtan, „gottsüchtig“, han tror sig vara „den frommaste människan“ just på grund af sin otro, — se blott Also spr. Z. p. 376—80; Fr. Wiss. p. 163—64, 216—17 samt anförandet nedan. Det är hat af kärlek hela tiden, idolatri af forntid och framtid i alla Nietzsches hårda domslut, — hvad han här syndar af förvriden darwinism, gör han i sällskap med Spencer och tidens diletterande bio-sociologi. Nietzsche agar, emedan han älskar såsom bibelns vredgade gudsmän; den stränga ans och askes han anfaller — sig själf och de sina i främsta rummet — till hugstora mål är kalkerad på läran, att detta lifvet må späckas och låtas för ett efter detta. Och ovedersägligt är, att Nietzsche åsyftar idealet äfven i sin klagan, att många för många födas, jorden är full af öfverflödiga — en klagan, som ger Rein anledning att utropa (p. 374): „Vi känna för vår del icke till något mera typiskt uttryck för ett inhumant, om inre råhet vittnande tänkesätt än detta“. Ett förhastadt uttalande! — ty det vore endast alltför tacknämligt att hopa exempel på större „inre råhet“, det vill här säga gammaltestamentliga åskådningssätt, från äfven vårt eget universitet. Och detta oförsiktiga omdöme illustrerar bättre än någon diskussion det förkastliga i att kritisera tendensen lösgjord från anledning och sammanhang.

Nietzsches ton vill färga af sig liksom hans stil; hos Rein äro ytterligare några stötande uttryckssätt att beifra. Så

förledes han (p. 379) till följande märkvärdiga yttrande om konstnärer i allmänhet: „är han [konstnären] en ädel personlighet eller en usling, d. v. s. finna allmänlivets stora intressen genljud i hans eget bröst eller finna de det icke, så skall“ etc. Med andra ord: ett stort antal konstnärer, hvaribland af alla tiders störste, äro uslingar? Härförinnan (p. 374) förekommer opåkalladt ordet „skurk“, hvilket omilda uttryck i betraktande af dess begränsning till begränsade samfunds begränsade synpunkter icke pryder en vetenskapligt fördomsfri framställning. Här gäller Nietzsches åtminstone icke inhumana regel (Also spr. Z. p. 52): „Fiende“ skolen I säga, men icke „bof“; „sjukling“ skolen I säga, men icke „skurk“; „däre“ skolen I säga, men icke „syndare“.

Och Rein synes förifrat sig äfven i sitt slutomdöme, att hos Nietzsche jämte något af profet finnes „något af charlatan“. Visserligen tillägger Rein, att benämningen charlatan utan inskränkning skulle göra Nietzsche stor orätt, alldenstund det, som hos honom ter sig som charlataneri, måhända i en viss mån naturligen uttrycker Nietzsches extremt danade individualitet. Men utslaget „något af charlatan“ kvarstår, och Rein bestyrker det med hänvisning till förhållandet, att Nietzsche söker skön form framför sannfärdigt innehåll samt i denna formskönhets intresse icke ens skyr att upprepadt motsäga sig. Egenskaper som icke synas utmärkande för charlatanen, men väl för stämmingsmänniskan, konstnären, den tendensdiktare Rein icke tillräckligt bemödat sig om att förstå. Charlatanens kännetecken är oärlighet. Men hvem är ärlig om icke Nietzsche, som nedskrifver sin själs längtan och lidande, hela vägen skrifver intima dagboksblad, beslöjadt, där hans själfkänsla blyges, men likafullt uppriktigt och oförskräckt som ingen i vår tidsålder af försiktigt jämmmått. Räknade äro de, som ha mod att heta niding eller „usling“, — att säga ut sin mening till sin egen skada är aldrig charlataneri. Snarare äro *de* charlataner, hvilka underlåta att säga denna mening, tåga, där deras etiska samvete uppenbarligen borde mana dem att tala, — och sanningen har många sådana falska tjänare, hvilka öfver sanningsplikten ställa den bestående ordningen, samfundet och sin egen mänskliga nytta. Icke charlatan, men hjälte är då den, som af kärlek till sanningsidealet vråker alla hänsyn: „om något är heligt“, skrifver *Tolstoj* i ett nyss emaneradt bref, „så är det plikten att afslöja bedrägeriet, hvarhelst och så snart vi märka det.“

Och just det att Nietzsches verk är en fortlöpande följd af motsägelser borde för granskaren yppa dessa arbetens karaktär af *själfbekännelser*, framsprungna ur en oafslätlig inre

strid mellan Nietzsches medvetna och hans omedvetna jag. Han kan ej hjälpa, att han känner varmt för det hans fria tanke tvingar honom att förneka; det är sig själf han — „Selbstkenner, Selbsthenker“ — bekämpar, befriar sig ifrån, kastar sten på, det, hvori han är sin förtids och sin samtids barn, — läs företalet till M. Allzum II. „Jag tog parti *mot* mig själf och *för* allt som gjorde ondt och var mig svårt“, — däraf äfven i det mest abstrakta denna ton af innersta känsla, däraf ock våldsamheten i utbrotten, förbittring och förtviflan. Däraf undergången till slut, när han redan glömt allt för detta sitt själf, — berusad af egna paradoxer, bruten af ständigt uppror mot det för hans lägre jag ej mindre än medmänskorna heligaste. Några drag af ett sådant själfsgandens psykologi ger Nietzsche i Schop. als Erz., i hvilken skrift man tycker sig se honom finna och förstå sig själf i ljuset från sin ungdoms tänkare.

När härtill kommer att Nietzsches själf alltjämt växlar, mångdubblas, såsom gärna sker under inflytande af starkt emotionellt lif, är det icke att undra på, att hans arbeten komma att sakna enhetlig riktning. Det är samlingar af hvad sinnet och stunden ingifvit, ofta slående sant, lika ofta vettvridet, — styckeverk, „stycke-filosofi“ med Nietzsches eget uttryck. Och hvad Rein här af utvalt såsom „ledande“ idéer är kanske det mest karakteristiska, men synbarligen äfven det mest fränstötande och vidunderligt tänkta.

Ett ingående intresse har Reins kritik ägnat Nietzsches etiska idéer, med allt skäl, då Nietzsche här synes äga en blifvande betydelse. Är han ock ingalunda „samtidens största tänkare“, så torde han som snillrik etisk skriftställare svårligen i vår tid finna sin öfverman. Väl är det icke de allmänna moralhypoteser, hvori han öfversatt sin nervöfverspänning, ej heller är det hans „högsta förhoppning“ om människans undergång och uppgång i öfvermänniskan, som äro värda att taga vara på, utan det är hans hänförande gifna praktiska etik. Här hade Rein bort söka Nietzsches verkliga ledmotiv, ledande idéer; ty Nietzsches teoretiserande förfelas äfven på det etiska området — om man från ser spridda satser ur tankebubblornas rikedom — till följd af den estetiskt-biologiska synvinkel kan städse anlägger. Rein har i detta sammanhang föranledts att utveckla sin ställning i frågorna om sedlighetens väsen och om den etiska vetenskapen; hans ståndpunkt har en upplyst modärn färgläggning, — att gå till rätta härmed och med Reins uppfattning af Nietzsches etik tillåter likväl ej det knappa utrymme tidskriften haft öppet. Icke heller är det möjligt att vidare granska hvad Rein i öfrigt framhäft och icke alltd

rättrådigt fördömt af „idéorkanen“ Niezsches hugskott om lifvet och kulturen.

Ännu bör likväl mot en kärnpunkt i Reins framställning påminnas, att större delen af dessa Niezsches tankar och infall — synpunkter, tolkningar, gyckel, reformförslag, — beträffa förhållanden, om hvilka ej heller vetenskapen nått säker kunskap, att i Niezsches lifsfrågor nästan allt vårt vetande är antaganden, all vår sanning subjektiv: „min sanning“. Det rör sig om värden och möjligheter, lifssanning och världssanning, etik och metafysik af det slag, som aldrig varit mera än öfvertygelse. „Att bejaka eller förneka världen“, säger Nietzsche en gång (Fr. Wiss. p. 7), „äger i grund och botten vetenskapligt mätt icke ett grand betydelse“. I dessa frågor finnes ännu så länge visserligen icke sant och falskt, men olika grad af sken och sannolikhet; här häfdar sig Niezsches paradox, att sanningen är det ovederläggliga misstaget, den minst osannolika lögnen. Och Nietzsche har gifvetvis rätt äfven i sin insikt, att sanningen för oss är ett metafysiskt ideal, ett medel som växt till mål i sig, till mål öfver alla andra, — till den gud vi offrat Gud åt. „Den obetingade, redliga ateismen“, är honom (Fr. Wiss. p. 302), „det mest framtidssigra vår tvåtusen år långa upptuktan till sanning åstadkommit: att förbjuda sig *lögnen* i att tro på Gud — — — Man ser hvad det är, som i själfva verket besegrat den kristna guden: själfva den kristliga moraliteten, det allt strängare fattade sanningskrafvet“. Det är så vi idealisera sanningen, ehuru sanningsökandet ursprungligen endast var ett medel af många att finna Gud: under vägens tunga och hetta förtviflar man om att hinna fram, förlorar ur sikte det fjärran slutmål, där hvarje sådan väg likväl måste utmynna.

Nietzsche har förtjänsten att ha sökt skänka äfven några af kunskapsläras vanskligheter en njutbar form; om han också här låtit sig gå till öfverdrifter, så har detta — hvad Rein för öfrigt erkänner (p. 368, 386) — fyllt uppgiften att länka uppmärksamhet vid de rådande uppfattningssättens förbiseenden. En aforism af *Vinet* rinner en därvid i hågén: „Det är med sanningen som med luften vi andas: dess beståndsdelar skänka, om förenade, lifvet, om åtskilda, döden. Hvarje sanningens del för sig är nästan motsatsen till sanningen.“ På de områden, där Nietzsche älskar att ströfva, har alltför mycken halfsanning odlats och trifts; här i synnerhet framträder vikten af mångsidig belysning, af skarpt ljus, här bekräftar det sig, att ljumhet och tröghet, otymplig form föra mindre fram än skön kraft och lidelse, om än villfarande om rätt riktning. Från denna sida sedt — *Stuart Mill* betonar det med fallet

Rousseau för ögonen — är det endast en ytterligare merit, om öfverdriften såsom hos Nietzsche tillspetsas så absurdt, att ingen icke oförståndig kan i denna sanningens del tro sig besitta sanningens fullhet.

Det återstår till sist att beröra den lika svårlösta som ofrukbara frågan, huruvida Nietzsche bör betraktas som dekadent eller ej. Upprepade varningsrop ha höjts mot Nietzsches tendensers upplösande, lifsfarliga halt; Rein ansluter sig till dem som varsna osunda utväxter, degeneration i de tidsriktningar Nietzsche företräder, „föribildningens förskämda luft“ öfver hans tankevärld. Och väl är det sant, att Nietzsches typ af lif utan inre jämvikt, utanför yttre samhällsordning, ställer honom utom den vanliga tillvarons former. Men om det är dekadens att endast lefva själens lif, så är hvarje filosof en dekadent: allt ihärdigt tänkande upphäfver än mera, än mindre kroppens och själens lugna samförstånd; „l'homme qui médite est un animal dépravé“, sade *Rousseau*. Och om det är dekadens att icke deltaga i arbetet för de för gemenskapens lif väsentliga intressena, — hvar går gränsen mellan nödortf och lyx, bildning och föribildning? — så är åter filosofen, huru han än fattas, en dekadent: han står till människornas färd som forskaren till fenomenen. En konstnär, vare det sagdt i parentes, lefver med och verkar långt väsentligare; enligt en fransk statistik kommer det på ett par gånger 10,000 statsbetjände näppeligen 1000 tekniker, 100 lärde, 10 konstnärer och — *en* filosof. Är denne högkulturens sistfödde eller förfallets förstfödde, „uppträder måhända visdomen på jorden med åtelen som korpen“ frågar sig Nietzsche själf (Götzend. p. 68). Om hösten mogna frukterna och falla af — huru, vore just förfallet kulturens mål? Och individuellt, är det icke de felslagna, förolyckade, på lifvet besvikna hvilka inom sig själf söka ersättning för hämmade möjligheter, för lefvande lif och handling?

Nietzsche var ända från barndomen öfveransträngd, grubblande, icke frisk, icke lycklig — på honom själf, återfaller delvis, hvad han sagdt om Carlyles skrifter: de äro „en heroisk-moralisk interpretation af dyspeptiska tillstånd“. Men just denna sjuklighet har Nietzsche att tacka ej blott för sin klara syn, som tränger igenom företeelserna, ser insidan och baksidan, ser i skarp detalj, lika fint som sjuka nerver njuta; utan äfven för sin kärlek öfver allt annat till lifvet, lifvet som det kommer och går, för sin längtan till luft och solsken, hälsa och styrka, handling och händelse. Härigenom blir Nietzsche så långt ifrån dekadent, att han just gör ända på dekadensen: Nietzsche betecknar en reaktion mot schopenhau-

erismen, i norden mot åttioalets gråtunga lifssyn, — „den stora vämjelsen, viljan till intet“, som utmärkte de hopplösa släktenas trötta män. Han är här jämte Drachmann och Heidenstam förlossaren från den andliga bleksoten, lifgifvaren, som omsatt matthet och leda i skummande dådlustigt mod. Må vara att i Nietzsches egen lifsglädje ännu sticker något af förtviflan, han har i alla läger ryckt upp och ryckt med, gett skäl och mål och klarhet — och ideal, sådana de icke framställts djärfvare, omöjligare, mera tändande sedan den stora revolutionens dagar.

Likväl — det är felen och fläckarna som hos Nietzsche framträda först, lätt draga granskarens blick från det myckna som lyser. Men af dessa brister, af det ohållbara i Nietzsches fragment af en filosofi, framgår ännu icke huruvida Nietzsche är profet eller charlatan. Att här afgöra, därtill höfves att med öppet sinne, med hängifven vilja försänka sig i Nietzsches skrifter och personlighet. Endast så skall man fatta hans snilleverk som upplysningens främjare, som etiker och stilkonstnär, skall man urskilja när svärmaren i honom talar och när sanningsvittnet, skall man beundra honom rätt. Nämligen såsom Nietzsche själf vill beundra Schopenhauer: icke så mycket för hvad han lärt, som för det man lär och mottar af honom. „I sina lärosatser“, skrifver Nietzsche vidare (X p. 286), „må han felat hundrade gånger, men hans väsen har alltid rätt: *det vilja vi hålla oss till*. Det finnes något hos filosofen som aldrig återfinnes i en filosofi: orsaken och upphofvet till många filosofier, *den stora människan*.“

Rolf Lagerborg.

